

שנינו במשנה: **ובמוזג שני חלקים.**

אמר אביי: כיון שהכוס של טבריה עשוי מזכוכית דקה ביותר אין הוא משנה את מראית היין שבתוכו.

כא-א **תנא:** היין השרוני שהוא מזוג נידון בכרמלי חי, ולא מוזג. וצריך היין השרוני להיות חדש ולא ישן (238).

ומסביר אביי כמה דק הוא כוס טבריה: כוס של כל העולם כולו כאשר הוא נועד להיות מחזיק בתוכו לוג אחד משקה — עושין אותו מזכוכית שמשקלה מנח. ואם הוא נועד להכיל שני לוגין — עושין אותו ממשקל מאתיים.

אמר רב יצחק בר אבודימי: וכולן — אין בודקין אותן אלא בכוס טבריא העשוי מזכוכית פשוט [דק].

מאי טעמא?

בעלי הוראה שזוהרים בזה, וכל חומרת הרמ"א היא לאשה עצמה שאינה בקיאה אבל החכם יכול להורות גם בלילה.

לאור הנר שאורו פחות מביום המעונן, מכל מקום הצריך רב נחמן לבדוק דווקא בחמה, שדווקא רבי שהיה בקי יכל לבדוק בכל אור מה שאין כן בדורות המאוחרים שפחתה הבקיאות חייב לבדוק דווקא בחמה וכשמצל בידו. ומהרמב"ם [איסור"ב ה, יב] נראה שאין הכרח שלא יהא בדורות האחרונים בקי כרבי, וגם בזה"ז אם משער החכם שיכול להבחין בלילה מותר. והראב"ד [שם] סובר שבזמן הזה מותר לכולם לבדוק בלילה, שרק בזמן הגמרא שחילקו בין האדומים הוצרכה ראייה ברורה לדעת האם הוא מה' דמים טמאים, אבל בזמן הזה שטימאו כל האדומים אפשר בכל אור להבחין אם נוטה הוא לאדום או לא. וכן פסק בתורת השלמים [קפח, א]. ובשבט הלוי [חלק ה ו, ה] כתב שמתוך הנסיון ישנם מראות שאי אפשר להכריע בהם אלא באור יום וגם אור החשמל לא יועיל, שנורה רגילה גורמת למראה להראות אדום יותר, ומאידך נורת פלורוסנט גורמת למראה להלבין.

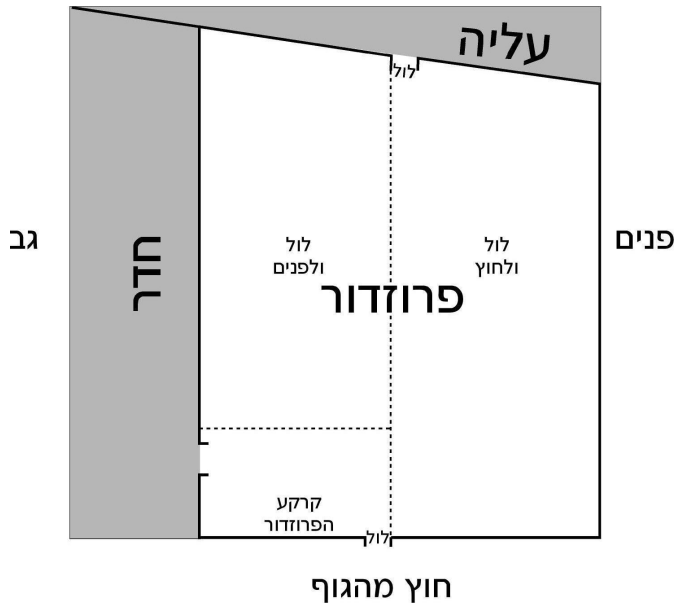
238. רש"י [ד"ה נידון] הביא ב' גירסאות, לגירסא ראשונה שהיא כגירסת הספרים שלפנינו חלוקים יין השרוני ויין הכרמלי זה מזה בצבעם, ולכן ישנם ב' חילוקים בין הבודק בכרמלי לבדוק בשרוני. א. הבודק בשרוני צריך למוזגו בב' חלקים מים, אבל הבודק בכרמלי לא ימוזגוהו, ב. הבודק בכרמלי חייב להקפיד שיהא היין חדש, אבל בשרוני אין חילוק בין חדש לישן. גירסא נוספת הביא רש"י "כשרוני נידון הכרמלי" כלומר ששוים השרוני והכרמלי בדינם. וביארו המהרש"ל והמהרש"א שלגירסא זו הבודק בין בשרוני ובין בכרמלי ימוזגוהו בב' חלקים יין, וצריך להקפיד שיהא היין חדש, ומה שכתבה הגמרא "ולא מוזג", פירושו שלא יהא מוזג מקודם אלא יביא יין חי וימוזגוהו עכשיו בב' חלקים יין ויבדוק. וכגירסא השניה פסק הרמב"ם [איסור"ב ה, י]. וראה בריטב"א ובערוך לנר מה שכתבו בזה.

הרמ"א [קצו, ד] פסק "שהבדיקה תהיה לאור היום ובדיעבד מהני אפילו לאור הנר". וכתב הפרדס רימונים [קפח, ב] שלא ראה

ואילו כוס טבריא פשוט אפילו מחזיק שני איידי דקליש — ידיע ניכר ביה טפי מראה לוגין — עושין אותו ממנה בלבד. ולכן, היין (239).

הדרן עלך כל היד

התרשים להלן שייך לעמוד ריו הערה 142. מבוסס ע"פ התרשים בספר חכמת בצלאל, ללא התיחסות למבנה המציאותי.

בדקות הזכוכית, אלא גם בכך שהיתה הכוס רחבה, שרחבות הכוס גורמת לאור להכנס ומבררת מראה היין.

239. הרמב"ם [איסור"ב ה', יא] פסק "ויהא הכוס רחב, משקלו מנה, ומחזיק שני לוגין, כדי שתכנס בו האורה", ולמד החשק שלמה מדברי הרמב"ם שמעלת כוס של טבריא אינה רק

פרק המפלת

הגיל שבו יש לנפל דין ולד להחשיב המפלת ליולדת.

מתניתין:

א. המפלת התיכה של בשר שאין בה צורת ולד, אין טמאה האשה משום יולדת, אולם אם יש עמה דם טמאה⁽¹⁾ משום נדה, ואם לאו — טהורה!

רבי יהודה אומר: בין כך ובין כך טמאה!

[ובגמרא יבוארו שלשה אופנים בכיבור מחלוקתם].

ב. המפלת חתיכה אדומה הנראית כמין קליפה, או כמין שערה, או כמין עפר⁽²⁾ או כמין יבחושין [יתושיין] אדומים⁽³⁾ —

היולדת או המפלת טמאה בטומאת לידה אפילו כשלא יצא דם עם הולד, ונלמדת טומאה זו מהפסוק "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נידת דותא טמא" [ויקרא יב, ב].

פרק "המפלת" עוסק רובו ככולו בדיני אשה שהפילה נפל ולא ילדה ולד חי, מה דינה לענין טומאת לידה, האם יש לה ימי טוהר, והאם טמאה בטומאת נדה כשיצא דם עם הנפל. תחילת הפרק עוסק בדין המפלת חתיכת בשר שאין בה צורת ולד, בהמשך בדין המפלת ולד שיש בו מצורת בהמה, ובדין ולד שחסרים אבריו, או שיצא מחותך, ובדין המפלת טומטום, אנדרוגיניוס, או שאין ידוע לנו מין הנפל. בסוף הפרק יבואר מהו

הטור והשו"ע כשהביאו את משנתנו להלכה השמיטו את "כמין עפר", וביאר הסדרי טהרה שאפשר ללמוד טומאת המפלת כמין עפר בק"ו מקליפה ושערה ואין צורך לכותבה במפורש, כי בירושלמי [ג, ב] מצינו שמסתבר להחמיר בכמין עפר, שכיוון שאין בריה בגוף בצורת עפר, מסתבר שזו חתיכת דם. מה שאין כן שערה וקליפה, שפעמים יוצאות חתיכות בשר בדמות שכזו, היה מקום לטהר. ומה שכתבה המשנה את "כמין עפר", הוא ללמדנו את טומאתו כשלא נימוח במים, שלטמא הוא חידוש גדול יותר בעפר. ולכן הטור, שהשמיט את דין הטומאה בלא נימוחו, השמיט גם את כמין עפר. וראה שם שכתב, שתירץ זה לא יועיל לשיטת השו"ע.

3. החכמת בצלאל ביאר שמילת "אדומים" נסובה על כל המשנה, וגם "קליפה" ו"שערה"

1. הט"ז [קפח, ה] פסק שהמפלת חתיכות בשר וגרמה ההפלה ליציאת דם, טהורה. וטעמו משום שבגמרא [להלן עמוד ב] מבואר שרק דם שיצא כדרכו מטמא, וכשהוציאתו חתיכה אין זה כדרכו, וטהורה. והקשה בסדרי טהרה [שם ד, ד"ה "ולפענ"ד תמוה"] שדינו של הט"ז נסתר ממשנתנו שטימאה המפלת חתיכה ויש עמה דם. ותירץ, שהט"ז טיהר דווקא דם שדבוק לחתיכה ומחמת חיבורו לחתיכה יצא עמה, והמשנה שמטמאת מדברת בדם שאינו דבוק לחתיכה אלא שבפתיחת המקור ליציאת החתיכה יצא גם כן דם. וכיון שיצא הדם מעצמו נחשב לראיה כדרכה וטמאה.

2. הרשב"א [תורת הבית הקצר ז, ד] פירש ש"כמין עפר" פירושו חתיכה שנפרכת כדרך פריכת העפר.

ג. המפלת נפל שמראהו כמין דגים או חגבים או שקצים ורמשים, אם יש עמקן דם — טמאה משום נדה, ואם לאו — טהורה! שאין לנפל שכזה דין ולד לטמאותה משום יולדת, ואין עמו דם שיטמאנה משום נדה(6).

תטיל אותם למים, אם נמחו במים מתברר שהחתיכה שהפילה היא דם נדה שקרש(4), והיא טמאה בטומאת נדה ככל אשה שראתה דם לח. ואם לאו מתברר מכך שלא נימוחה שזו חתיכת בשר אדום — והרי היא טהורה(5).

נפרד להתיר גם דם, והוא צד היתר נוסף על הצד שהחתיכה עשויה מבשר.

5. בתחילת המשנה לגבי "מפלת חתיכה", וכן בהמשך לגבי "המפלת כמין דגים" הוסיפה המשנה שגם אם אין החתיכה מטמאת, אם יש עמה דם אחר טמאה, וצריך ביאור מדוע בכבא זו בדין "מפלת כמין קליפה ושערה" השמיטה המשנה תוספת זו. ותריך הרש"ש על פי מה שכתב התוס' [כב, ב ד"ה "ליפלוג"] שיציאת חתיכה גדולה מצוי שגורמת ליציאת דם, אבל עם חתיכה קטנה אין יוצא דם, ולכן במפלת חתיכה גדולה או במפלת כמין דגים שגדולים הם ושכיח דם כתבה המשנה הדין ביצא דם עמהם, מה שאין כן בקליפה ושערה שדקות הן ולא מצוי דם, השמיטה. תירוץ נוסף כתב שבגמרא [כב, ב] מבואר שקליפה ושערה נוצרים ממכה שברחם, ולפי זה אפשר לומר שגם אם יצא דם עמהם טהורה, שתולים שהדם מהמכה ואינו דם נדה.

גם דינו של רבי יהודה הסובר "בין כך ובין כך טמאה" הוא דוקא בחתיכה ולא בקליפה ובשערה, ובגמרא נבאר החילוק.

6. בתורת כהנים [תזריע א, ז] נאמר שגם המפלת כמין דגים תטיל החתיכה למים, ואם נימוחה טמאה. נמצא שאין כוונת המשנה להקל בדין המפלת כמין דגים מהמפלת כמין קליפה אלא שקולים הם בדינם. ורק משום שהיה אפשר לומר שבמפלת כמין דגים נחמיר ונטמא האשה

ו"עפר" אדומים הם, וגם בהם ישנו ספק אם הם דם קרוש, וצריך לבדוקם על ידי הטלתם למים. והוכיח כפירושו מהגמרא [כב, ב] שדימתה את משנתנו ל"מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות". הרי שגם במשנה הקליפה אדומה היא. וכן מפורש ברמב"ם [איסור"ב ה, יד] שכל דיני המשנה עוסקים באדומים.

4. הרשב"א [תורת הבית ז, א] ביאר שכאשר החתיכה לא נימוחה, מוכח מכך שאינה עשויה מדם אלא היא מבשר, לפי שהדם דרכו לימוח במים, וכיון שנשארה החתיכה שלמה לאחר השרייה במים, בידוע הוא שבשר היא. וכפירושו משמע מרש"י [כב, ב ד"ה "כריה"] ומהרא"ש [ג] ומהרמב"ן [כב, ב], וכן כתבו הטור והבית יוסף [קפח, ד].

אולם הרד"ה [בהשגות לבעלי הנפש, שער הפרישה א, ד] והר"ח [הביאו דבריו הרשב"א והריטב"א כב, ב] סוברים שגם אם ידוע שעשויה החתיכה מדם שקרש, טהורה היא כשלא נימוחה במים, לפי שדם המקור דרכו לימח במים, וכשלא נימוחה, הוברר שדם זה ממכה הוא בא, ואינו מטמא.

הסדרי טהרה [קפח, ח] הביא משו"ת בית יעקב שהתיר חתיכה שנאכדה משום ספק ספיקא, שאולי בשר היא, וגם אם עשויה מדם, אולי לא תימח במים, וטהורה. ותמה עליו, שאם לא תימח, אין זה היתר נוסף אלא בירור שבשר היא, ואין לנו אלא צד היתר אחד. ואם פירש הבית יעקב כרז"ה ניחא, שאינו נימוח הוא טעם

ואינה טמאה בטומאת לידה שכל שאין בו מצורת אדם — אינו ולד!

גמרא:

במשנה הובאה מחלוקת חכמים ורבי יהודה בדין המפלת חתיכה שאין עמה דם, ומביאה הגמרא מחלוקת אמוראים במה נחלקו רבי יהודה וחכמים.

אמר רבי יהודה אמר שמואל: לא טימא רבי יהודה בחתיכה שיצאה בלא דם אלא בחתיכה שצבעה הוא בצבע של ארבעת מיני דמים⁽⁷⁾ טמאים, ומשום שסבר רבי יהודה שהחתיכה עצמה היא דם שקרש.

אבל חתיכה שצבעה הוא כשל שאר מיני דמים — טהורה! שגם אם נוצרה החתיכה מדם לא היא דינה חמור מהדם שממנו

אבל המפלת נפל שמראהו ככמין בהמה, חיה, ועוף, בין שהם מבעלי החיים הטמאין ובין שהם מהטהורין, יש לנפל דין ולד גמור וטמאה בטומאת יולדת. שאם מפלת מין זכר, תשב לזכר ז' ימי טומאת לידה ול"ג ימי טהרה ואם הפילה מין נקבה תשב, לנקבה שבועיים בטומאת לידה ושישים ושש ימי טהרה. [ובגמרא יבואר מדוע יש חילוק בין מיני בעלי החיים שחלקם מטמאים בטומאת יולדת וחלקם לא].

ואם אין ידוע מין הנפל אם זכר הוא או נקבה, תשב לזכר ולנקבה. שמחמירים עליה את חומרת שניהם ונוהגת י"ד ימי טומאה כלנקבה, ולאחריהם רק כ"ו ימי טהרה המשלימים לארבעים יום של זכר, דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים שגם המפלת כצורת בהמה חיה ועוף אינה נחשבת כמפל ולד גמור

לשמואל בתירוץ אחר, ששחור מטמא רק כשנעקר מהרחם בעודו אדום ואחר כך נשתנה. אבל אם השחיר בתוך הרחם, טהורה. כי מעיקר הדין רק אדום מטמא ולא שחור, אולם כשנעקר כאדום וחל בו דין טומאה, שוב אינו פוקע כשמחליף צבעו. ולפי זה תירץ, שטבע הדם הוא שקודם מחליף צבעו ורק מאוחר יותר קורש ונהפך לחתיכה, ולכן, דווקא דם לח שחור שאפשר שנשתנה אחרי עקירתו, טמא. אבל חתיכה שהיא דם שקרש בתוך הרחם, אם צבע החתיכה שחור הרי בידוע שנתחלף צבעה בתוך הרחם, וטהורה, ולכן לא מנו את השחור בכלל חתיכות הטמאות אלא רק בכלל דמים הלחים. ותירוץ זה צ"ע מהמתניתא המובאת בסמוך, שמבואר בה שחתיכה שחורה היא בכלל מראות הטמאים. וראה מה שכתב החת"ס [שו"ת יו"ד,

מדין יולדת כדין המפלת בהמה שבהמשך המשנה, כתבה המשנה שטהורה מדין יולדת. אבל לחשש דם נדה נשאר דינה כמפלת קליפה.

7. **במשנה** לעיל [יט, א] מצינו שישנם חמשה מיני דמים טמאים, וצ"ב מדוע נקט שמואל רק "ארבעה מיני דמים". ותירץ רש"י [ד"ה "ירוקה"] שצבע שחור שהוא אחד מה' דמים הטמאים אינו דם בפני עצמו אלא אדום שהתקלקל הוא כמבואר בגמרא לעיל [יט, א], ולכן לא מנהו שמואל בנפרד ונכלל בכלל אדום שממנו נודר. בשו"ת קהלת יעקב [יו"ד, ה] הקשה על תירוץ זה, שכיוון שהמשנה נקטה חמשה דמים ומנתה השחור בפני עצמו, הרי אפילו שנוצר מהאדום, לא היה לו לשמואל לשנות מלשון המשנה. ולכן תירץ את הקושיה

לא נחלקו אלא שהפילה ואינה יודעת מה הפילה משום שאבדה החתיכה. רבי יהודה סבר — זיל בתר רוב החתיכות ורוב החתיכות של ארבעה מיני דמים הויין הם, ולכן טימא. ורבנן סברי — לא אמרינן רוב החתיכות הן של ארבעת מיני דמים⁽⁹⁾ וטהורה⁽¹⁰⁾.

נוצרה. וחכמים סוברים שגם המפלת חתיכה שצבעה כצבע הדמים הטמאים, טהורה⁽⁸⁾. ורבי יוחנן אמר: חתיכה שצבעה כשל ארבעת מיני דמים הטמאים — לא רק רבי יהודה סובר שטמאה, אלא דברי הכל טמאה. של שאר מינים — דברי הכל טהורה.

לחלוק על ר"י, שטימא בודאי, והם סוברים שטמאה מספק. וכתירוץ זה כתב גם הריטב"א. ב. התוס' [ד"ה "ורבנן"] סוברים שישנו רוב הפוך, שרוב החתיכות אינן מד' מיני דמים, ולפי זה ניחא שסמכו רבנן על רוב זה וטיהרו. ג. הרמב"ן תירץ, שנסתמכו רבנן על חזקת טהרה של האשה קודם שהפילה, ומכחה טיהרו. הרשב"א והריטב"א הקשו על תירוץ הרמב"ן שאין סומכין על החזקה במקום שהיה מעשה שיכל לגרום לשינוי הדין, וכמו שכתב הרמב"ן עצמו לעיל [יח, ב] שתינוק אשר הוא ספק טמא אם ודאי נגע בעיסה טהורה, אי אפשר לסמוך על חזקת העיסה ולטהר, כיון שודאי נגע בה ספק טומאה, ותלוי מעתה דין העיסה בדין התינוק שאין לו חזקה. ולתרוץ הסתירה בדברי הרמב"ן כתב בקהילות יעקב [כתובות טו], שסובר הרמב"ן שלא בטלה החזקה לגמרי אחרי שנגע בה דבר שיכול לגרום שינוי, אלא רק הורעה ואינה עומדת כנגד הרוב. ולכן דווקא בדף יח, א שישנו רוב כנגד החזקה מודה הרמב"ן שבטלה החזקה, מה שאין כן בסוגייתנו שסוברים רבנן שאין רוב אפשר לטהר מחמת החזקה. וראה בשו"ת נפש חיה [יו"ד סג א"ב], ובקובץ שיעורים [חלק ב כ"ג] ובחזו"א [טהרות ג, ד] שכתבו תירוצים נוספים לישב סתירת דברי הרמב"ן. בהגהות ר' איסר זלמן לרמב"ן [ב, א] הקשה סתירה נוספת ברמב"ן בנידון זה, ולעיל [ב, א יח, ב] הארכנו בישוב קושיותו. 10. הקשו התוס', שגם אם אין רוב לטמא,

קעו] והאבנ"ז [רכו] בדין דם שהשחיר בתוך המקור. והארכנו בזה לעיל יט, א. 8. לפירוש רבי יהודה אמר שמואל מחלוקת רבי יהודה וחכמים היא: האם חוששים בחתיכה אדומה שהיא דם קרוש, וטמאה כאשה שיצא ממנה דם לח. או כיוון שדרך הרחם שיש בו לפעמים חתיכות בשר, תולים שגם חתיכה זו היא בשר אדום ואינה דם. [תוס']. הרשב"א [כב, ב] ובתורת הבית ז, א] הקשה, שבמשנה מצינו שהמפלת כמין קליפה ואין ידוע אם בשר היא או דם קרוש, בודקים הדבר על ידי הטלה למים, שאם דם הוא יהא נמוח במים, ואם לא נימוח בידוע שבשר הוא. ואם כן, מדוע בחתיכה אדומה לא נבדוק בבדיקה זו, ונדע אם דם היא או בשר? וכתב, שמוכח מזה כראב"ד [בעלי הנפש פרישה א, יז] שאי אפשר לסמוך על בדיקת המים, כי יתכן שדם הוא ויבש מאד, ולכן לא נימוח. ורק בקליפה או בשערה, שישנו כבר טעם לטהר מחמת שאין דרך דם לקרוש בצורה שכזו, אפשר לצרף את בדיקת המים, ולטהר. אבל בחתיכה, שכל הראיה היא מכך שלא נימוחה, אי אפשר לטהר. 9. הקשו הראשונים, מדוע טיהרו רבנן? שהרי אף על פי שאין רוב המורה לטמא ואי אפשר לטמא בודאי כרבי יהודה, מכל מקום, מידי ספק לא יצא, ותטמא מדין ספק דאורייתא לחומרא. ונחלקו הראשונים בתירוץ קושיה זו: א. הרשב"א הביא בשם רש"י שאכן גם רבנן לא טיהרו לגמרי. ולשון טהורה שנקטו הוא כדי

וסבר שהחתיכה אינה דם ורבי יהודה סבר שהחתיכה היא דם טמא שקרש. ואירוקה ולבנה לא חולק רבי יהודה. ודברי רבי יהודה שאמר "בין כך ובין כך" טמאה אינם מתיחסים לכל הצבעים שמנו חכמים אלא רק לאדומה ושחורה שחכמים טיהרו גם אותן ורבי יהודה מטמא.

ודוחה הגמרא את התירוץ: **אלא ירוקה ולבנה שנכתבו במתניתא למאן קתני לה ולצורך איזה חידוש נאמרו.**

אילימא לרבנן? השתא אדומה ושחורה שהן מראות טמאים מטהרי רבנן, ירוקה ולבנה שהן מראות טהורים מיבעי? וגם בלא שתפרט הברייתא נדע מקל וחומר שרבנן מטהרים בהם.

אלא לאו, לרבי יהודה נאמרו ירוקה ולבנה ולהשמיענו שחולק על חכמים ומטמא גם את החתיכות שאינן מארבעה דמים, ואם לא היו נכתבים במפורש היה אפשר לומר שרק במראות הטמאים חולק רבי יהודה ומטמא. ואם כן שירוק ולבן נאמרו רק לבאר את שיטת רבי יהודה אי אפשר לתרץ שדינו של

ומקשינן: איני זחא כי אתא רב הושעיא מנהרדעא, אתא ואייתי מתניתא בידיה: המפלת חתיכה אדומה, שחורה, ירוקה ולבנה אם יש עמה דם — טמאה, ואם לאו — טהורה!

רבי יהודה אומר בין כך שיש עמה דם ובין כך שאין עמה דם טמאה! קשיא ברייתא זו לשמואל — בחדא, ולרבי יוחנן — בתרתי, שמלבד הקושיה שיש להקשות על שמואל קשה קושיה נוספת על רבי יוחנן.

ומסבירה הגמרא את הקושיות:

[א] קשיא לשמואל בחדא, דאמר שמואל לא טימא רבי יהודה אלא בחתיכה של ארבעת מיני דמים! אבל בחתיכה ירוקה ולבנה מודה רבי יהודה שטהורה. והא קתני ירוקה ולבנה במתניתא שחכמים מטהרים ופליג רבי יהודה ומטמא גם בהם?!

ומעלה הגמרא אפשרות לתירוץ:

וכי תימא כי פליג רבי יהודה אאדומה ואשחורה בלבד, שתנא קמא מטהר משום

הגר"ח שמואלביץ שיש שני דינים נפרדים בדין ספק טומאה ברה"י: א. שגם אם ישנה חזקה המטהרת אין סומכים עליה. ב. שמכריעים את הספק לטומאה. וכל מה שכתבו התוס' לחלק בין טומאת מגע לטומאת ראייה הוא רק בדין השני, שבטומאת ראייה לא מכריעים לטמא, ונשאר הדבר בספק. מה שאין כן הדין הראשון שאין סומכים על החזקה, שהוא נאמר בכל מיני הטומאות. וקושית התוס' בסוגייתנו היתה רק, כיוון שהספק ברה"י שיטמאו רבנן מספק ולא יסמכו על החזקה.

אפשר לטמאותה מדין ספק טומאה ברה"י ומדוע טיהרו רבנן. ותירצו, שסוברים רבנן שרוב חתיכות אינן מד' מיני דמים, ומכח רוב זה טיהרו רבנן גם ברה"י וראה בהערה הקודמת שמתעם זה גם אין לאסור משום ספק דאורייתא. המהר"ם הקשה על קושית התוס', שלעיל [ב, א ד"ה "מעתי". יו, ב ד"ה "ואיך"] כתבו התוס' שרק בספק טומאה הנגרמת על ידי מגע הטהור בטמא ישנו הכלל שספק ברה"י טמא, אבל בטומאה הנגרמת על ידי ראייה כגון דם נדה ויולדת הדין הוא כבכל ספיקות שבתורה. ותירץ

וטיהרו, אבל אדומה ושחורה לא פליגי, ומודו לרבי יהודה שהן טמאות⁽¹¹⁾.

אלא, אם כן, אדומה ושחורה שהוזכר בכרייתא — למאן קתני לה?⁽¹²⁾.

אילימא לרבי יהודה, השתא ירוקה ולבנה שהן מראה טהור, טמאה לרבי יהודה, אדומה ושחורה שהן מראה טמא מיבעיא?!?

אלא, לאו מה שהזכירה המתניתא אדומה ושחורה, הוא לשיטת רבנן, שמטהרים בירוקה ולבנה ומוכח א"כ שפליגי רבנן וטיהרו גם חתיכה אדומה ושחורה, וקשיא לרבי יוחנן!?

ומחמת הקושיות מביאה הגמרא ביאור אחר במחלוקת רבי יהודה ורבנן: אלא, אמר רב

רבי יהודה הוא רק באדומה ושחורה, וחוזרת הקושיא לשמואל שאמר לא טימא רבי יהודה אלא בחתיכה של ארבעה מיני דמים?! וקושיא זאת קשה גם על רבי יוחנן, שגם הוא סובר שרבי יהודה טימא רק חתיכה של ד' דמים.

[ב] ותו, לרבי יוחנן קשה קושיה נוספת משיטת רבנן שהוזכרה בכרייתא, זהו שאמרה הגמרא שלרבי יוחנן קשיא בתרתי.

דאמר רבי יוחנן חתיכה של ארבעת מיני דמים — דברי הכל טמאה. והא קתני במתניתא "אדומה ושחורה" שהן מארבעת מיני דמים ובכל זאת פליגי רבנן אדרבי יהודה, ומטהרי?!?

וכי תימא כי פליגי רבנן אירוקה ולבנה

תחילת הכרייתא פירושה שבאדומה ושחורה ירוקה ולבנה טהורה מטומאת לידה וטמאה רק בטומאת נדה אם ישנו דם נדה. ואין הכוונה שטמאה דווקא כשיש דם אחר מלבד החתיכה, אלא בשחורה ואדומה שהם עצמם דם תהא בכל מקרה טהורה מטומאת לידה וטמאה כנדה.

12. הקשה המהרש"א לפירוש התוס' נד"ה "לרבי" שתירוץ הגמרא היה "שהמפלת חתיכה אדומה ושחורה" היא מימרא בפני עצמה שבאה ללמד שמודים חכמים שבאדומה ושחורה טמאה גם בלא דם נוסף, מה דחתה אם כן הגמרא "למאן קתני" והרי נצרך משפט זה כדי לחדש שמודים רבנן לרבי יהודה. ותירץ, שאם לא היה חידוש נוסף לטהר לא היתה המתניתא כותבת "אדומה ושחורה" בכלל הרישא שטיהרו רבנן, אלא היו כותבים בצורה מסודרת ומבארים דין אדומה ושחורה כפיפא בכלל דברי רבי יהודה שטימא. הרמב"ן והרשב"א לא גרסו את "אלא

11. הקשו התוספות [ד"ה "לרבי"], שבמפורש אמרו רבנן במתניתא שגם אדומה ושחורה טהורים, וכיצד יתכן לומר שנחלקו רק בירוקה ולבנה. ובשלמא בקושיה הקודמת, שהיתה מדברי רבי יהודה, שלא אמר במפורש שמטמא בכל הצבעים, ורק מחמת הסתימות מסתבר שהוא מתיחס לכל מה שמנו חכמים, אפשר לדחוק ולומר שאינו מתיחס אלא רק לחלק ממה שמנו רבנן, אבל בדברי רבנן עצמם אי אפשר לפרש בניגוד לאמור בדבריהם במפורש.

ומחמת קושיא זו שינה הר"ח את הגירסא, ומחק תירוץ זה מהספרים. וכדי לישב גירסתנו מבארים התוס' שרצתה הגמרא לחלק את דברי רבנן לשנים, ו"המפלת חתיכה אדומה ושחורה" הוא סוף הענין, ולא סיימה המתניתא לבאר הדין, והסתמכה על מה שיבואר בסוף בשיטת רבי יהודה. ואחר כך מתחיל דין חדש, "ירוקה ולבנה אם יש עמה דם טמאה, ואם לאו טהורה". והרמב"ן והרשב"א תירצו, שלגירסתנו

בעלמא ואינה טמאה משום יולדת. ועוד נפקא מינה מספק זה לטומאת זיבה, שרק ביולדת מטהרים את דם הקושי שקדם ללידה, ולא במפלת רוח.

וכמו כן היא אינה יודעת אם ביום השלישי כא-ב כשהפילה יצא ממנה דם או לא — הרי זו ספק לידה, ספק זיבה נויש לפנינו שלשה צדדים: א. יתכן שהפילה נפל והרי היא יולדת ולא זבה. ב. יתכן שהפילה רוח ויצא עמה דם והרי היא זבה ולא יולדת. ג. יתכן שהפילה רוח ולא יצא עמה דם ואין היא לא יולדת ולא זבה המחויבת-קרובן, כי ראתה דם רק במשך יומיים. ולכן, כדי לטהר עצמה מספק⁽¹⁴⁾ מביאה קרבן [שמא היא זבה, או שמא היא יולדת, אך כיון שיש צד שלישי שיתכן שהיא פטורה לגמרי מהקרובן] —

נחמן בר יצחק: מחלוקתם של רבנן ורבי יהודה היא: כ"אפשר לפתיחת הקבר [הרחם] בלא דם" [דהיינו, האם יתכן שתפתח הרחם בלא שייצא ממנה דם] קמיפלגי⁽¹³⁾.

ובפלוגתא דהני תנאי: דתניא: [אשה היולדת ב"א ימי זיבה, אם התקשתה בלידתה, וראתה דם במשך כמה ימים עד ללידה — אין היא מטמאה בזיבה! ונלמד דין זה להלן לו ב מהפסוק "דמה", שרק דם שזב מעצמו מטמא ולא כשגרם ולד ליציאת הדם. ולכן טמאה רק משום יולדת ולא משום זבה, ונפקא מינה, שאינה צריכה להביא גם קרבן זבה. אבל, אם] קשתה לפני הלידה ימים שנים, ולשלישי הפילה, ואינה יודעת מה הפילה אם נפל וטמאה משום יולדת, או רוח

דגים וחגבים שהם גדולים כחתיכה, הרי היא טהורה, ולא אמרינן שאי אפשר לפתיחת הקבר. ה"רש"ש במשנה הקשה שגם אם דינו של רבי יהודה אינו שייך בקליפה ושערה וכמ"כ התוס' מכל מקום דינם של רבנן שאם ראתה עמם דם שייך, ומדוע השמיטה המשנה דין זה לגבי קליפה ושערה. ותירץ, שלא רק שאינו מוכח שיצא דם בפתיחה מועטת אלא דבר שאינו מצוי הוא, ולכן השמיטתו המשנה. וראה עוד מה שכתב במשנה.

14. מבואר בכרייתא שישנם שלשה צדדים בדין המפלת שאינה יודעת מה הפילה: א. אם הפילה ולד, מביאה קרבן יולדת. ב. אם הפילה חתיכה ועמה דם מביאה קרבן זבה. ג. אם הפילה חתיכה בלא דם פטורה. והקשו התוס' [ד"ה "ואינו"] שישנו גם צד רביעי שהפילה ולד ויצא עמו דם ותהיה גם יולדת וגם זבה, ומדוע לכולי עלמא מביאה רק קרבן אחד ולא תביא מספק ב'

אדומה ושחורה למאן קתני" וגירסתם היתה "הא קאמר של שאר מיני דמים דברי הכל טהורה", וביאר הריטב"א הקושיא לגירסתם שמכיון שנשארה קשה על רבי יוחנן הקושיא הראשונה שהקשו גם לשמואל, אין נראה לדחוק המתניתא כדי לתרץ הקושיא השניה מאחר וסוף סוף לא תתיישב כשיטת רבי יוחנן.

13. יש להקשות, אם גם רבי יהודה מודה שהחתיכה בעצמה אינה מטמאת ורק פתיחת הרחם שעל ידו יצאה החתיכה, מטמאת, אם כן, מדוע המפלת קליפה או שערה ולא נימוחו טהורה, ואינה נטמאת בפתיחת הרחם שבה יצאו? ותירצו התוס' [כב, ב ד"ה "ליפלוג"] והרמב"ן [שם] שרק חתיכה גדולה שליציאתה נצרכת פתיחה גדולה של הרחם גורמת בודאי לדם שיצא, מה שאין כן קליפה ושערה, שדקות הן, אין יציאתן מחייבת שיצא גם דם נדה. וראה בגמרא להלן [כב, ב] שהקשתה מדוע המפלת